

חקת

רעיונות על הפרשה על פי תורתו של הרב אביגדר נבנצל שליט"א

התורה מציינת את מיתת מרים בשנת הארבעים במדבר ומיד מספרת "וְלֹא הָיָה בַּיּוֹם לְעֵדָה" (במדבר כ, ב) עם ישראל מתלוננים לפני משה ואהרן, והקב"ה מצווה את משה לקחת את מטהו ולדבר אל הסלע שיתן מימיו, אלא שבמקום לדבר משה רבינו מכה בסלע וכתוצאה מכך נגזר על משה ואהרן שלא להיכנס לארץ "וְעַן לֹא הָאֱמָנָתָם בִּי לְהַקְדִּישֵׁנִי לְעֵינֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לִכֵּן לֹא תָבִיאוּ אֶת הַקֶּהֱל הַזֶּה אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לָהֶם" (שם יב) מסביר רש"י: "שאלו דברתם אל הסלע והוציא הייתי מקודש לעיני העדה ואומרים: מה סלע זה שאינו מדבר ואינו שומע ואינו צריך לפרנסה מקיים דיבורו של מקום, קל וחומר אנו" אולם כיוון שמשה הכה בסלע במקום לדבר אליו נבצר מישראל ללמוד את המוסר היוצא מהקל וחומר ועל כן נענש.

שואל מו"ר הרב נבנצל שליט"א: אומנם נגרם חסרון בלימוד מוסר בקרב העם, אך לכאורה היה אפשר לתקן את המעוות על ידי שה' ישלח שוב את משה ואהרן לדבר אל סלע אחר והקב"ה יוציא ממנו מים וממילא ילמדו בני ישראל קל וחומר כמתוכנן בראשונה, מדוע אם כן נענש משה רבינו בחומרה כל כך גדולה?

והפליאה רבה יותר לאור העובדה שאכן הקב"ה נוקט בצעד זה; בהמשך הפרשה נאמר: "בַּיּוֹם הַהוּא נִסְעוּ וַיִּזְנוּ מִעֵבֶר אֲרֻזָּן... וּבַיּוֹם הַהוּא הִבָּאֵר אֲשֶׁר אָמַר ה' לְמֹשֶׁה אֲסֹף אֶת הָעָם וְאֶתְנָה לָהֶם בַּיּוֹם" (שם כא, יג-טז) מפורש בפסוק שה' ציווה למשה לאסוף את העם בכדי לתת להם מים, אך לא נאמר לו 'אסוף את העם על פי הבאר', מדייק מכאן הרב שבזמן הציווי הבאר לא היתה קיימת, ממילא יתכן שפשט הפסוקים הוא: הקב"ה נותן להם הזדמנות נוספת לדבר אל הסלע, ואכן בפעם הזאת משה אינו טועה אלא מדבר אל הסלע וממילא עם ישראל לומדים את המוסר הנזכר; ואולי זו הסיבה המביאה אותם לומר את השירה הסמוכה: "אֲזַיְשִׁיר יִשְׂרָאֵל אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת עָלֵי בָאֵר עֲנֵנוּ לָהּ" (שם יז) שירה על הבאר שניתן לפרש אותה כהודאה להקב"ה על שנתן להם מים.

אומנם חז"ל פירשו שירה זו לא רק על בארה של מרים אלא אף על התורה. הבאר היא התורה ועם ישראל אומרים שירת הודיה על מתן תורה; אלא שאם נסביר כך, קשה: מדוע לא אמרו שירה זו בזמן נתינתה? מה ראו לחכות לסוף הארבעים שנה במדבר כדי לאומרה? אלא שלפי מה שהסברנו, רק עכשיו ראו בחוש את כוחה של תורה וכוחו של דבר ה', ועל כן ראו לנכון לומר שירה כעת לאחר שהבינו איזו מתנה נפלאה קיבלו שאפשר על ידה לשלוט על הבריאה כולה.

יוצא אפוא שמשה רבינו אכן תיקן את העבירה של הכאת הסלע, מדוע אם כן לא התבטלה הגזרה הקשה הרובצת עליו שלא להיכנס לארץ?

אומר הרב: אומנם היה תיקון אך לא מושלם; חז"ל לימדונו שאינו דומה מה שהאדם לומד בצעירותו למה שלומד בזקנותו. המשנה אומרת: "אלישע בן אבויה אומר: הלומד ילד למה הוא דומה? לדיו כתובה על ניר חדש. והלומד זקן למה הוא דומה? לדיו כתובה על ניר מחוק" (אבות פ"ד מ"ב)

אומנם בהמשך המשנה רבי חולק על אלישע בן אבויה ואומר שלא צריך להסתכל בקנקן אלא במה שיש בו, יש לפעמים קנקן חדש מלא ישן; ובכל זאת אינו דומה מה שאדם לומד בעודו ילד למה שלומד כשהוא מבוגר יותר. ממילא אם ה' רצה שבני ישראל ילמדו מוסר בקל וחומר מן הסלע לפני מספר חודשים והם לא למדו, גם אם עכשיו לומדים אותו זה כבר לא אותו דבר. הרי לנו שהטעות לא תוקנה לגמרי ועל כן הגזרה שלא להיכנס לארץ לא בוטלה.

הגמרא אומרת: "א"ר זירא אמר רב: פתילות ושמינים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת מדליקין בהן בחנוכה בין בחול בין בשבת" (שבת כא:) רבי ירמיה הסביר טעמו של רב: "קסבר כבתה אין זקוק לה ואסור להשתמש לאורה". חכמי בית המדרש אמרו הסבר זה לפני אביו ולא קיבל. מאוחר יותר כשרבין הגיע מארץ ישראל לבבל אמרו את אותו הסבר בשם רבי יוחנן, אביו קיבל אותו ואמר: אילו הייתי זוכה הייתי לומד זאת מלכתחילה. שואלת הגמרא: מהי נפקא מינה? הרי בכל זאת הוא למד אותו! אלא שהנפקא מינה ל"גירסא דינקותא", כשלומדים בגיל צעיר "מתקיים יותר משל זקנה" (רש"י) לכן הצטער אביו על שלא למד את הלימוד כבר בפעם הראשונה.

מוסר גדול אפשר ללמוד מדברים אלו. ישנם אנשים שלומדים מספרים משובשים מלאים דברי הבאי והבלים, וגם אם בגיל מאוחר יותר מנסים לתקן זאת זה כבר לא מועיל. הגמרא מספרת על רבי עקיבא שציוה את רבי שמעון בר יוחאי: "כשאתה מלמד את בנך למדהו בספר מוגה... שבשעת כיון דעל על" (פסחים קיב). אם יש שיבוש בלימוד קשה מאוד לתקן אותו, במיוחד צריכים להיזהר מספרים עם תכנים המעורבים בהשקפות פסולות או שמשמיצים את תורתנו הקדושה וחז"ל; כל שכן ספרים המעוררים את תאוות יצר הרע, המכשילים את האדם באיסורי תורה כגון: "וְלֹא תִתְּנוּ אֲזִיזֵי

לְבַבְכֶם וְאֲזִיזֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֵתֶם זִמִּים אֲזִיזֵיהֶם" (במדבר טו, לט)

יצר הרע הוא סוחר גדול וממולח, ומתנהג כמו שסוחרים לא הגונים מתנהגים: מייפים ומקשטים את הסחורה כדי שתראה משובחת למרות שבפנים הכל רקוב. כך מייפים ספרים עם כל מיני תמונות ומשפטים משכנעים כשבאמת דברי הכפירה מסתתרים בתוכם וחודרים לביתנו ולילדנו.

המשנה (סנהדרין ז.) מונה את אלו שאין להם חלק לעולם הבא וביניהם הקורא בספרים חיצוניים. הגמרא דנה לאיזה ספרים התכוון התנא, לספרי מינות וכפירה או אפילו ספר בן סירא וספרים כדוגמתו שלמרות שאין בהם דברי כפירה הם מלאים דברי הבאי ומביאים את האדם לידי ביטול תורה. הגמרא מביאה גם דוגמאות של דברים מועילים שיש בספר בן סירא ואעפ"כ אמרו עליו מה שאמרו; מה יגידו אם כן על ספרים המעוררים את היצר ומכשילים את האנשים? מה עם הילדים שנחשפים לכל מיני תועבות המסוגלות לגרום נזק בלתי הפיך?

בהגדה של פסח דורשים את הנאמר בהבאת ביכורים לבית המקדש: "וְאֵת עֲמֻלָּנוּ" אלו הבנים" ואכן כל עמלנו הם בנינו היקרים, המופקדים אצלנו לתקופה מסוימת; חייבים לשמור עליהם מכל המזיקין ולחנך אותם על דרך הישרה, בספרים קדושים כמסורת אבותינו.

כוחות האדם מוגבלים, ככל שיכניס לראשו דברים בטלים - פחות מקום יהיה לדברי תורה. אשרי מי שזוכה למלא את ראשו בדברים שבקדושה, ביראת שמים, התמדה בלימוד התורה - אלו הם הדברים שבונים את האדם ומביאים אותו לחיי העולם הבא.

עלון זה מוקדש לעילוי נשמת הרה"ג ר' אליהו דרמר בן ריב זצ"ל

שבת שלום יצחק חלבה

עלון זה מוקדש לעילוי נשמת מו"ר שר התורה הרב שמריהו יוסף חיים בן פאשה מרים זצוק"ל ומו"ר הרב שלום כהן בן תופחה זצוק"ל ומו"ר הרב חיים מאיר בן מילכה זצ"ל ומו"ר הרב שמעון בעדני בן חביבה זצ"ל ומו"ר הרב שמעון גד אליטוב בן שושנה זצ"ל

לעילוי נשמת אאמו"ר אברהם (אלברטו) בן מרים חלבה, מרת אמי אולגה בת קלרה, יוסף הכהן בן קלרה, הרב גרשון אדלשטיין בן שרה, שאול בן מרים, הרב אליהו בן אהובה, מנחם מבושר בן הרב דוד ואסתר הי"ד, ריקרדו סלודור קוקו בן רחל, שלום בן יהודית, יעקב בן יהודה, יניב בן סימה, שלמה בן מטילדה, הג"ר יוסף שלום ב"ר אברהם וחיה מושא, הרב יעקב חי בן מרגלית, חיים שאול בן בתיה, שמעון שמעוני בן חנה, אברהם בצלאל בן רחל, הרב אברהם צוקרמן בן שרה, אריה לייב בן דבורה, חנניה בן חיים, הרב חנן פורת בן שולמית, משה סלים בן חתון, יחיא בן עישה, יוסף אדרי בן פריחה, אייל בן לאה, עמידור בן שרה, נתן בן דוד ולאח, עוזיאל זוסיא בן יעקב משה, מתתיהו מנחם בן לאה, ישראל בן לאה, יעקב בן מרים, אבנר יחיאל בן רחל, חיים בן יוסף דוד, גרשון בן חנה, מנשה בן שרה, מרדכי מורד בן חנה, מתוך בן מרים, מרדכי שמעון בן דאדא, שלמה בן פורטונה, מאיר ירחמיאל בן שמחה, מסעוד בן עליה, עמרם בן עישה, אילן בן יחזקאל, מנחם נחום בן אליעזר ליפא, יעקב בן עישה, שמעון בן עישה, אנריקה בן פאני, שלמה חי בן מזל טאוס, מורדכי שלום בן רחל, עמרם בן אסתר, הרב מרדכי אלישיב בן שושנה, זאב בן ברכה, משה בן פלור, אביאטר בן ברוך הי"ד, יצחק בן אסתר, ניר יהודה בן מיכל, יעקב בן מרים, יעקב בן רחל, יוסף בן חנה, ניסים בן חנה, משה בן מרים, אייל בן עירית תשורה הי"ד, יעקב נפתלי בן רחל הי"ד, גיל-עד מיכאל בן בת גלים הי"ד, דודי רחמים בן חנה, דוד הרוש בן לאה, יוסף ברוך בן תמר, יעקב בן נעומי, יצחק בן חנה, יהודה בן אסתר, שלמה בן שמחה, אליעזר בן צבי וציפורה, אליהו בן נעמי, שמעון בן דינה, בנימין בנדט בן יוסף, דוד בן שרה, מאיר טובי בן ליטא, נוריאל יחיאל גץ בן אסתר, אהרון בן סלחה, ניסים בן חנה, מאיר הכהן בן אריה, גבריאל בן גאולה, יונתן בן ציפורה, משה בן אשר ומרים, פנחס בן מרים, יעקב בן יהודית, פליקס אשר בן חביבה, משה בן אסתר, אלעד בן רבקה, רחמים בן זוהרה, שלום טוטיאן בן שרה, דניאל בן שרה, אילן הכהן בן חנה הי"ד, יעקב בן נעומי, יצחק בן חנה, דוד חי בן יפה, שלמה בן כזאלה, שלום בן שמחה, בנימין בן נדרה, שלמה ידידיה בן עליזה, אברהם בן שמחה, גיל יצחק בן כוכבה, לאה בת אליהו גרשון, אליס בת פריחה, מרים ספיר בת שמואל, יוסף בן שמחה, גבריאל יצחק בן מרים, ויצמן מור בן גורג'יה, דוד הרוש בן לאה, עופר פילבר בן יפה, יוסף אילוז בן מרים, חנה בת דורית, צירל בת ישראל, שולמית דבורה בת שאול, תמר אולגה בת יעקב, שרת נוסרט (רבני) בת סנם, חסינה בת רחנה, פלורה בת לאה, הרבנית שפרה בת לאה, טליה חנה בת מלכה, שרה בת מרים, שרה חנה לויזה בת פאני; שושנה בת רוזה, שרה רחל בת בוליסה, רחל בת רבקה, שרה בת רוחמה, שרה בת שולמית, ברוריה בת מרגלית, אילנה בת רחל, מזל פורטונה בת שרה, אלסירה בת שרה, שמחה בת אוז'ני, רחל בת סוליקה, יהודית בת עזיזה, אוז'ני בת רוזה, פרלה בת גוטי, שרה בת קיז'ה, שרה בת מרים, רחל בת שרה, ריינה בת אסתר, צילה בת פאינה, לאה בת בתיה, אסתר בת דונינה, גיטל בת שאול קלמן, יפה בת טאוס, עזיזה בת כזאלה, מזל טוב בת מסעודה, חנה בת זהבה, חסיבה בת תמר, חנה דינה בת מנחם, רחל בת יעקב, יהודית בת שרה, תמר בת שרה, יפה עזות בת מרים ת.נ.צ.ב.ה.

המעוניין לקבל כל שבוע את העלון בדואר אלקטרוני ניתן לשלוח בקשה למייל: jalabe2013@gmail.com ללא תשלום לזיכוי הרבים

השיחה נערכה על פי הבנתו של העורך. כל טעות או חסרון יש לתלות בעורך בלבד.

עלון זה יהיה מוקדש לרפואתה השלמה של אורלי בת דונה וסילביה רות בת אסתר